

Šiame numeryje:

Kultūros darbuotojų konferencija.
Roizijaus juridinė veikla Lietuvoje.
Vincio Krėvės vardo premija paskirta poetui Henrikui Nagiui.
Birutė Pūkelevičiūtė apie Nelę ir Salomėją.
Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai.
Ar Čičinskas liko gyvas Chicagos scenoje?
Lietuvių fotografų metinė paroda.
Edvardo Valaičio akvarelės.
Filosofuojantis dailininkas.
Nuomonės ir pastabos.

Kertinė Parasė

Kultūros darbuotojų konferencija

Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba per spaudą ir laiškus apygardų ir apylinkių valdyboms yra pranešusi, kad ji, Krašto valdybai pritarant, šių metų lapkričio mėn. 22 — 23 dienomis šaukia pirmąją Kultūros darbuotojų konferenciją Clevelande.

Kodėl pirmąją? Ar ši konferencija nėra tik kitas vardas Kultūros kongresui, kurių šio krašto Lietuvių Bendruomenė jau tris yra surengusi. Ne. Kultūros darbuotojų konferencija nebus tas pats, kas Kultūros kongresai. Ji nuo Kongresų skirsis savo apimtimi, forma ir paskirtimi.

Kultūros kongresai būdavo rengiami pačios krašto valdybos kultūros ir švietimo sričių svarstybos. Kultūros darbuotojų konferencija yra šaukiama šio krašto LB centrinės institucijos — Kultūros tarybos išskirtinai tik kultūrinei veiklai aptarti ir planuoti.

Kultūros kongresai turėdavo bendruosius posėdžius — atidarymą ir uždarymą. Visas svarstybų darbas vykdavo, dalyviams pasiskirsčius į įvairias kultūros ir švietimo sričių sekcijas. Kultūros darbuotojų konferencija išsiaiškos bendrojo posėdžio formą. Kultūros darbuotojų konferencija savo paskirtim daugeliu aspektų susilies su Kultūros kongresu paskirtimis. Abiejų intereso objektas tas pats — kūrėjas ir jo kūrinys. Tačiau kongresų sekcijose šis objektas dažniausiai būdavo liečiamas specialiomis vertinimo ir apibūdinimo normomis. Mūsų konferencijoje bus pažiūrėta į šį objektą konkrečios jo situacijos atžvilgiu ir paieškota sprendimų kūrėjo ir jo kūrinio kilimo ir išlikimo sąly-

goms pagerinti. Pasiaušinkim kokių konkrečių pavyzdžių. Imkime literatūrą. Kultūros kongresų rašytojų sekcijom čia rūpėdavo rašytojo asmenybė, jos brandinimas, idėjinis nutikimas ar jo kūrinio charakteris, o konferencijos dėmesys kryps į kūrybos skatinimo galimybes ir kūrinio skleidimo priemones (premijos, konkursai, literatūros vakarai bei vakaronės, spaudos talkos mėnesiai).

Ko laukiame į konferenciją atvykstant? Visų pirma — apygardų ir apylinkių valdybų narių, kuriems patiktas vadovavimas vietos kultūrinei veiklai. Toliau kitų organizacijų ar institucijų kultūrinės srities veikėjų. Pagaliau visų, kuriems rūpi mūsų išeivijos tautinės gyvybės šaltinis — lietuviškoji kultūra ir jos kūrėjas.

Konferencijos programą sudarys trys pagrindiniai elementai.

Pirmas: mūsų žymaus poeto Tomo Venclovos paskaita tema, "Kultūros vaidmuo išeivijos buityje" ir Lietuvių fondo iniciatoriaus, dabartinės tarybos pirmininko dr. Antano Razmos informacija apie pinigines paramas kultūrinei veiklai galimybes.

Antras: Kultūros tarybos narių pranešimai apie savo sričių veiklą ir planus.

Trečias: Svarstybos tema, "Kultūrinė veikla apygardose ir apylinkėse" bei visų konferencijos dalyvių klausimai, nuomonės, siūlymai, informacijos.

Tikime, kad šia konferencija, visų pastangomis žengsime į vaisingą išeivijos kultūrinės veiklos rytojų.

JAV LB Kultūros taryba

ROIZIJAUŠ JURIDINĖ VEIKLA

STASYS GOSTAUTAS

Vilniaus kolegijos atidarymo proga, tarp kitų iškilnių buvo pradėtas ir jėzuitų teatras Lietuvoje, kuris čia paskui klestėjo gerus du šimtmečius. Pirmas žinomas suvaidintas veiklas buvo italų autorius, turbūt S. Tucci, alegorinė drama, būdingai pavadinta klasikinės mitologijos vardu Herkules. Tai buvo 1570 m. spalio mėn. 18 d. kolegijos kieme. Į spektaklį (be abejo, tai buvo vienas iš pirmųjų, skirtų visiems, ne vien dvariškiams, kaip buvo įprasta iki tol) susirinko nemažas būrys miestiečių, su Vilniaus vyskupu Valerijonu Protasevičium ir Vilniaus kolegijos pirmu rektorium Stanislovu Varsevičium priešo. Po šio dramatinio įvykio rektorius laiškė (relacijoj) jėzuitų generolui aprašė pastatymo pasisekimą ir pažymėjo, kad "net teatinio meno žinovas Roizijus, Sv. Jono archipresbiteris, garšiai gyrė vaidinimą" (Laiškas turi 1570 metų lapkričio 1 d. datą).

Nesigilinsime čia į Tucci alegorinį vaidinimą, kurių tais laikais buvo apžėlioti italų ir ispanų teatre, nei į vaidinimo sąlygas, nei į vaidintojus, (atrodo, kad tai buvo pačių pirmųjų mokinių darbas), neliesime ir to veikalo reikšmės mūsų pradedančiam teatru, bet sustosim prie to "teatinio meno žinovo" Petro Roizijaus.

Apie Roizijaus gyvenimą Ispanijoje, Italijoje, Lenkijoje ir Lietuvoje jau buvo rašyta lietuviškai ir ispaniškai gana išsamiai. Trumpai sakant, jis buvo ispanų bajorų kilmės, iš seno Aragono miestelio (Alcaniz), gimęs apie 1500. Studijavo Leridos universitete (šiuo metu Ispanijoje) ir 1537 metais persikėlė į Boloniją, kur 1541 metais įsigijo dvigubą daktarą (iure utriusque doctoris, t.y. romėnų ir kanonų teisės). Tais pačiais metais atvyko į Lenkiją, kur devynerius metus dėstė romėnų teisės iš ju, — sutrumpinus pavadinimą — DECISIONES DE REBUS IN SACRO AUDITORIO LITUA-

20 metų vėliau. Nors nebuvo kunigas, tačiau ėjo aukštas bažnytinės pareigas, kaip Vilniaus katedros kardininkas ir bėdininkas, Kražių klebonas, Sv. Jono archiprezbiteris, Varmių vyskupijos dviejų konstitucijų autorius, ir t.t. Kai pribrendo reikalas steigti Vilniuje kolegiją, jis vienbalsiai sutiko su vysk. Protasevičiaus duotom beneficijom jėzuitų steigiamajai įstaigai. Taip pat Roizijus buvo karaliaus teismo patarėjas, karaliaus asmeninis patarėjas juridiniais klausimais, kancelerio (tuo metu Mykolo Radvilos Juodojo) teismo patarėjas, prisidėjo prie II Lietuvos Statuto redagavimo ir Žygimanto Augusto buvo pakeltas į Palatinus (vaivadas), ir turbūt nebuvo garbės vietos ar beneficijos, kurios nebūtų gavęs Roizijus, kaip jis patį rašo "suspaustoj šalčio ir žiemos nugairintoj Sarmatijoje".

Apie Roizijaus įnašą Vilniaus kolegijai ir iš to kilusias nesantikas su jėzuitais (kurių nemaža dalis buvo ispanai) jau buvo trumpai kalbėta Lietuvių tautos instituto suvaizdime (Zr. Aldai, Nr. 9, 1979 m.). Daug dar galima būtų pridėti prie tos Roizijaus - jėzuitų bylos, bet tai būtų gana nuobodus aiškinimas nes, trūkstant patikimų dokumentų, reikėtų tenkintis vien hipotezėmis.

Aptarti visą Roizijaus parašytą prozą ir poeziją yra mano ruošiamos knygos tema, ir čia tik labai suglaustai duosiu kai kurias nuotraukas. Reikia pažymėti, kad jis yra parašęs tris prozos veikalus ir vieną redagavęs. Visi parašyti jam begyvenant Lietuvoje. Jie visi yra tapę raišiu su teise ir kaip tokie galėtų būti atmetami kaip nieko bendro neturinčius su literatūra. Tačiau vienas iš jų, — sutrumpinus pavadinimą — DECISIONES DE REBUS IN SACRO AUDITORIO LITUA-

NICO IUDICATIS, ar dar trumpiau DECISIONES LITUANICAS, lietuviškai SPRENDIMAI SVEN-TAJAME LIETUVOS TRIBUNO-LE yra ne tik pirmas ir beveik vienintelis veiklas apie Lietuvos teisę ir jos praktiką, artimai surištas su tarptautine teise, kaip ji buvo anais laikais suprantama, bet ir įdomus dokumentas apie Lietuvos gyvenimą, pasaulėžiūrą, žmones ir papročius. Tautosakininkams bei istorikams tai nepaprastas aruodas, besidomintiems XVI amž. Lietuvos teritorijos gyvenimo būdu. Bet tai dar nenupiešia pilnutinio vaizdo. Reikia dar pridėti, kad Roizijus, sekdamas savo mokytojų pavyzdį (Andrea Alciato, kuris suteikė teisės studijom daugiau humanistinio apipavidalinimo), užuot sausi pristatęs teisinį klausimą ir užpildęs su sausu Digestu (pagal Bartolius Saxoferrato dialektinį teisės aiškinimą), papilnuotodavo jį klasikinės literatūros pavyzdžiais (kurių jis buvo didelis žinovas ir mėgėjas) arba stačiai iš gyvenimo paimtu faktų. Tokiu būdu Roizijus sujungė savo gily žinojimą graikų ir lotynų literatūrą su romėnų, Magdeburgo ir vietine teise. Už tai SPRENDIMAI yra ne vien tik retas dokumentas Aukščiausiojo Lietuvos tribunolo sprendimų, bet ir įdomi "antologija" klasikinės literatūros tekstų bei interpretacijų (PASTABA: nėra čia mano tikslas aptarti Vyriausiojo Lietuvos tribunolo atsiradimą, jo sudėtį ir jo veikimą XVI amž. Apie tai yra rašęs prof. Augustinas Janulaitis [Kauņas, 1927], nors jis, atrodo, nebuvo tyrinėjęs Roizijaus veikalo).

SPRENDIMAI išaugo iš Roizijaus tarnybos kaip Karaliaus tribunolo teisėjo ir patarėjo. Įdomu pastebėti, kad jo sprendimai yra surišti tik su miestiečių ir valstiečių teisėmis, nes, kaip žinoma, bajorai turėjo savo teismus, kuriems Roizijus nepriklausė, nors ir patardavo, kaip anai Radvilos, Sapiegos, Chodkevičiaus ir t.t. Tad jo sprendimai turi demokratinį atspalvį ir yra surišti su paprastų žmonių bylomis, kas Roizijų padaro savaip aktualų.

Nors Roizijus buvo romėnų teisės specialistas, gyvendamas Vilniuje, turėjo susipažinti su to miesto teise, kuri jau nuo Jogailos laikų buvo surašyta Magdeburgo pagrindu. Roizijus, nors ir buvo romėnų teisės puoselėtojas Lietuvoje ir visur bandė įrodyti jos pirmenybę, būdamas praktiškas žmogus, nors ir balsiai nemėgo ius teutonicum, pasidare jo specialistas iki tokio laipsnio, kad, praveržus sukilimui Gdanske (1568 metais), pats Žygimantas Augustas pasiuntė Roizijų išspręsti ten gan komplikuoatą situaciją, kuri baigėsi sėkmingai. Bet savo SPRENDIMUOSE jisai lygina ius teutonicum su romėnų teise, visada pripažindamas pastarosios kilumą, pranašumą ir teisingumą: "UBI ISTA DEFICIENT RECURRENDUM EST AD LEGES ET CANONES" cituoja jis patį Sachsenspiegel'į (Lib. II, art. 36), pridurdamas pradžią DICISIO QUINTA: NURE THEUTONICO REPERISSEMUS, DE QUO IN AUDITORIO RESPONDERE IMPRIMIS NECESSE EST, AD IMPERATORUM ET SUMMORUM PONTIFICUM HABERE RECEPTUM OPUS FUIT QUIBUS THEUTONICUM

Poetas Henrikas Nagys skaito savo poeziją

Vincio Krėvės vardo premija paskirta poetui Henrikui Nagiui

Akademiniis Montrelio Lietuvių sambūris paskyrė Vincio Krėvės vardo literatūrinę premiją poetui Henrikui Nagiui. Vertintojų komisija, susidedanti iš dr. I. Gražytės - Maziliauskienės, R. Lukoševičiūtės, A. Staškevičiaus, J. Danio ir S. Piečaitienės, atrinko H. Nagio poezijos knygą "Prisijaukinsiu sakalą" šių metų premijai. Premija yra skiriama kas antri metai. Kitos grožinės literatūros knygos, kurios buvo atrinktos iš 1978-79 m. išleistų leidinių ir buvo svarstytos, yra šios: (alfabetine tvarka) K. Barėno "Kilogramas cukraus", J. Blekaitio "Ruden ritmu", L. Dovydeno "Vasaros vidudienis" ir J. Jankaus "Anapus rytojaus". Literatūrinės premijos iškilmingas įteikimas įvyks lapkričio mėn. 15 d. McGill universiteto fakulteto klube.

Poetas Henrikas Nagys yra žinomas ne tik dailių žodžių vertinantiems ir lietuviškai skaitantiems, bet taip pat ir užsieniečiams, nes H. Nagio eilėraščių yra išverstų į anglų, vokiečių, estų ir latvių kalbas. Jo eilėraščių galima rasti ir Kanados antologi-

jose. H. Nagys pasirodė su savo pirmuoju rinkiniu "Eilėraščiai" 1946 m. Innsbrucke, už kurį gavo lietuvių knygų leidyklos "Patra" literatūrinę premiją. Jo kita poezijos knyga "Lapkričio naktytys" pasirodė sekantais metais J. Danio ir S. Piečaitienės, atrinko H. Nagio poezijos knygą "Prisijaukinsiu sakalą" šių metų premijai. Premija yra skiriama kas antri metai. Kitos grožinės literatūros knygos, kurios buvo atrinktos iš 1978-79 m. išleistų leidinių ir buvo svarstytos, yra šios: (alfabetine tvarka) K. Barėno "Kilogramas cukraus", J. Blekaitio "Ruden ritmu", L. Dovydeno "Vasaros vidudienis" ir J. Jankaus "Anapus rytojaus". Literatūrinės premijos iškilmingas įteikimas įvyks lapkričio mėn. 15 d. McGill universiteto fakulteto klube.

Poetas Henrikas Nagys yra žinomas ne tik dailių žodžių vertinantiems ir lietuviškai skaitantiems, bet taip pat ir užsieniečiams, nes H. Nagio eilėraščių yra išverstų į anglų, vokiečių, estų ir latvių kalbas. Jo eilėraščių galima rasti ir Kanados antologi-

IUS SUPPLERI CONSUEVIT (cituosim pagal pirmą DECISIONES LITUANICAS laidą, Krokuvą, 1563, p. 497).

Kaip jau buvo užsiminta, DECISIONES LITUANICAS nėra vien tik romėnų ir miestiečių teisės sprendimai. Į kiekvieną sprendimą Roizijus įveda ir kitų miestų bei kraštų teisės papročius, kaip pvz. Italijos miestų įstatymus. (QUO IURE ITALIA UTATUR, p. 67), Lenkijos miestų pagal vokiečių įstatymus. Ispanijos (ADDUCI IURE QUEM HISPANIA, VNDE MIHI ORIGO EST, SCIO VULGO OBSERUATUM, p. 92) ir t.t. Tad ne-

perėjus galima tvirtinti, kad SPRENDIMAI tikra prasme yra tarptautinis teisės veiklas, paimtas iš Lietuvos teisės pavyzdžių. Jau Roizijui mirus, šitas veiklas buvo ketvirtą kartą perspausdintas, tai faktas, iki šiol nežinomas manų ir lenkų bibliografas, kurį dar devynių Europos SPRENDIMŲ, figūruoja ir Lietuvos. Knyga susidaro iš trijų tomų, pavadinta DECISIONVM DIVERSARUM I (URI) V (TRISQUE) DOCTORVM LUGDVNI. APUD STEPHANVM MICHAELVM, 1588. Pirmam tome yra trys Prancūzijos (Nukelta: i 2 psl.)

Poetas, humanistas, teisininkas Petras Roizijus (apie 1500-1571)

Dail. Rimanto Šakalio grafika

Roizijaus juridinė veikla Lietuvoje

(Atkelta iš 1 psl.)

sprendimai: Paryžiaus kurijos, Paryžiaus senato ir Tolosos senato sprendimai. Antram tome yra ispano Leon Gomez tekstas, du juridiniai tekstai Josephus, Lodoicus ir Petro Roizijaus DECISIONES LITUANICAS. Trečiam tome yra du kanonų teisės tekstai, parašyti Italijoje. Idomu pastebėti, kad iš Rytų Europos vienintelis tekstas, liečiantis Lietuvą, ne Lenkiją, ar kokį kitą slavų ar germanų kraštą, yra kaip tik Roizijaus.

SPRENDIMAI iki šiol yra, galima sakyti, nepalieti. Jūs pristatydami, teikdami tik užuominas, noredamas sujunginti mūsų istorikų ir teisininkų, kurie yra daugiau kompetentingi negu aš šiam darbui. Sprendimai padalinti į penkis knygas, turi 642 psl. plius 24 psl. įvado (laikškas Zygmantui Augustui), 116 rodiklių ir 10 psl. korektūros. Tai gan stambus ir plačios apimties veikalas (čia kalbam tik apie pirmą laidą, išleistą Krokuvoje, 1563 metais; kitose laidose puslapių kiek mažiau, nes raidžių formatai daug smulkesni. Yra taip pat tekstų variacijų: Frankfurto, 1570, Venecijos, 1572 ir Lyono, 1588).

Visos penkios knygos yra pagrįstos istorinėmis bylomis, paimtom iš Vyriausiojo Lietuvos tribunolo sprendimų. Ne visos knygos yra lygios savo dydžiui. Pavyzdžiui, trečia yra pati ilgiausia, o antra — trumpiausia; pirmoji ir penktoji Roizijus labai smulkiai aptaria sprendimą; tuo tarpu antroji, trečioji ir ketvirtoji knygos sprendimai trumpinti ir papildomi kitais faktais bei argumentais, kurie nebūtinai rišasi su knygos pavadinimu.

Bandysiu tad nors trumpai aptarti, kas kiekvienoje knygoje yra. DECISIO PRIMA, Roizijus sprendžia labai konkrečius klausimus; ar galioja savizudžio testamentas, parašytas po to, kai jis save miršinai sužeidžia. Viena pusė gina testamentą legalumą, nes jai buvo paliktas palikimas; kita pusė, kuri normaliai turėjo paveldėti, nesutinka su testamentu, nes savizudis negali būti pilno proto (NEMINEM, QUI SUAE MENTIS ESSE, SIBI MANUS INFERRE, p. 13), tad kaip jis gali save vadinti testamentu pradžioje ANIMI ET MENTIS COMPOS FUISSE, kaip tai įprasta notariui parašyti. Situacija keblė ne vien tik pagal anų laikų krikščioniškus papročius, bet ir šiandien. Pirmą pusę bando įrodyti, kad, kai savizudis diktavo savo paskutinę valią, jis buvo pilno proto. Kaip įrodymas čia iškeliamas jo atlikta išgąžintis ir tikras galėjimas už pasidarytą sau žalą. Taip pat savizudžiui buvo leista priimti paskutinįs sakramentus, ko bepročiams neleistina. Roizijus, pacitavęs tribunolo nevykusį sprendimą (jis buvo savizudžiui neigiamas), padarė remiantis ius teutonicum, sarkastiškai parodo Magdeburgo įstatymų silpnumą prieš romėnų kilnumą. Jis išjuokia Sachsenspiegelio straipsnį, kuriame gultinis lovoje negali perleisti testamentu daugiau kaip tris solidus (auksinius) vertės turto be sutikimo vadinamo natūralaus paveldėtojo, nors ir būtų ANIMI ET MENTIS COMPOS. Roizijus vadina šį įstatymą LEX DURA ET INHUMANA (p. 71) ir palygina su Justiniano lex, t. y. romėnų teise, kuri tik reikalauja, kad testamentas davejas būtų pilno proto, nepaisant jo sveikatos.

Ryšium su šiuo klausimu Roizijus peržiūri ir kitas problemas, pvz. kaip interpretuoti INTERVALLUM LUCIDUM (p. 48), kurį turi kai kurie išėję iš proto; kokia atsakomybė ir kaltė yra vyro, kuris pašaukia blogą daktarą savo sergančiam žmogui ar net visai neįsiekio medicinos pagalbos: VIRO QUI AEGROTANTI UXORI MEDICUM NON ADHIBUIT, EA DEMORTUA, DOTEM ILI LUCRO NON FORE (p. 32). Roizijus, pats visa gyvenimą ligotas, pasinaudoja šia proga (ir daugeliu kitų) išreikšti savo amžinų priešus — medicinos daktarus. Ši tradicija bu-

vo pasklidusi visoje ispanų literatūroje, ir niekas geriau jos neišjuokė kaip barokinis poetas Francisco de Quevedo (1580-1645). Roizijus irgi paliko piktų satyrinių eilėraščių apie tuos "sveikų žmonių žudikus".

Vien iš pirmo Sprendimo matyti, kaip svarbus mūsų kultūrai yra šis veikalas ir kiek tautotyro ir papročių jame sutelkta. Iš jo galima sužinoti, kaip žmonės tada gyveno, kaip elgėsi, kas jiems rūpėjo, kaip sugyveno šeimos ir bendruomenės XVI amžiuje Lietuvos teritorijoje.

DECISIO SECUNDA — trumpiausia iš visų, yra teisinys pirmosios, kur iškeliamas klausimas, ar užtenka notaro patvirtinimo, jog testamentas davejas yra pilno proto. Roizijus, remdamasis italų juristų nuomone, atsako neigiamai FIDEM NULLAM FACERE (p. 93). Šitas sprendimas, kaip ir visi penki, buvo spęstas "Sventajame Lietuvos tribunole", bet jame tiek daug erudicijos ir citatų iš italų ir romėnų žymių teisininkų, kad neliko vietos pašalinamiams klausimams.

Nepaprastai idomi ir ilgiausia yra DECISIO TERTIA, surišta su moralinės teologijos klausimu: ar yra baustinas pasikėsinimas (conarus) padaryti kokią nors žalą? Lenkijos teisė skirtumo nedarė tarp pasikėsinimo ir fakto iki pat XVIII amž., ir bausmė buvo skiriama lyg ir nusikaltimas būtų buvęs įvykdytas. Ius teutonicum visai nesprendė. Pasikėsinimas buvo traktuojamas kaip įvykys nusikaltimas. Roizijus vel turi progos parodyti savo erudiciją ir romėnų teisės kilnumą prieš "barbarišką" vokiečių teisę. Remdamasis italų ir ispanų teise, Roizijus žiūri į šį reikalą daug moderniau, t. y. darydamas skirtumą tarp pasikėsinimo ir nusikaltimo ir nepripažindamas lygios bausmės net už pačius žiauriausius pasikėsinimus: QUAE SENTENTIA ID EST, UT IMPUNITAS CONATUS SIT ET IN CRIMINALIBUS ET QUIDEM ATROCIORIBUS EST RECEPTA (p. 140). Pavyzdžiui: Roizijus sako, kad negalima bausti pinigų klastotojų, kolei jie nebaigia jų gaminti; arba nėra žmogžudys, kas paduoda nuodus, jeigu nuo jų niekas dar nemirė: NAM DATI MALI VENENI, NISI INDE IS, CUI DATUM EST, EXTINCTUS SIT: NULLAM POENAM ESSE PLACUIT (p. 140). Ne vienam čia visa tai skambės keistai, bet romėnai turėjo nemažai ir teisybės, nes jeigu mus pradėtų bausti už kiekvieną norą ar mažiausią pasikėsinimą, atsidurtume totalitarinėje sovietų santvarkoje.

Yra tačiau ir šimčių. Sakykim, pasikėsinimas prieš karaliaus gyvybę, ar vaikų pasikėsinimas prieš tėvų gyvybę, arba šventagystė, arba teisėjų papirkimas ir t. t. Bet ir tada Roizijus daro skirtumą tarp nusikaltimo ir pasikėsinimo, tad ir bausmė antru atveju turi būti švelnesnė.

Bet trečias Sprendimas turi daug ir kitų problemų: kaip išspręsti asmens kilmę, — ar jis kilęs iš ten, iš kur per atsitiktinumą gimė, ar iš ten, iš kur jo tėvai kilę ir nuolatos gyvena: NON VBI ESSENT SED VBI ESSE DEBERENT... ir Roizijus baigia ID EST VBI DOMICILIUM ILLIS ESSET (p. 149). Čia, be abejo, būtų ir sovietų konstitucijai ko pagaltoti, kur iš tikrųjų yra mūsų tėvų DOMICILIUM. Tarp daugelio kitų iškeltų klausimų reikia pridėti sprendimą, kaip traktuoti nusikaltimą, priverstą tam tikrų sąlygų, kaip pvz. žmogus, kuris vagia bado priverstas arba sužeidžia ar net užmuša, save gindamas. Roizijus sutinka su tarptautinės teisės tradicija, kad FURTUM OB FAMEM PERMITTI (p. 177). Nemažai dėmesio skiria moterims ir nesantuokiniam vaikams ir jų juridinei teisei. Visuose šiuose klausimuose Roizijus elgiasi kaip modernus humanistas, daugeliu atvejų eldamas prieš vietines tradicijas. Jis parisakė prieš sauvale, baudžiant mirties bausme. Rašydamas eilėraščių Fr. Modrevičiui, sutinka su juo, jog reikia pasiekti "dangų ir pragaro

Vyriausiojo tribunolo posėdis.

Raizins iš Petro Roizijaus knygos.

tamsą", kad tokie dalykai nesikartotų (POSTQUAM NUMINA NIL MELIORA IUVANT, ACHERUNTA MOVENDUM, Roizijus, Carmina II, 208). Jis taip pat yra prieš Rytų Europoje (ypač slavų tautos) paplitusį paprotį bausti, sužalojant kūną ar apdeginant vieną jo dalį. Jis ypač pasisako prieš stigmatas, kaip barbarišką žmogaus nuvertinimą. Tačiau sutinka, kad kartais reikia griežtis smarkesnių priemonių, norint sustabdyti tam tikras žydas, kaip paplitusį vagiavimą Žemaitijos kaimiečių (Zr. "De rusticis Samogitijs").

Roizijus bando suskirstyti bausmes pagal kaltes, kurias padalina į tris kategorijas: kaltę, kuri tik pažeidžia asmenį (GRAVIA); 2. kaltę, kuri pažeidžia visuomenę (GRAVIORA), ir 3. kaltę, kurios reikalauja mirties bausmės (GRAVISSIMA), tarp jų yra ir tėvažudžiai bei valstybės išdavikai.

Kiek praktiškai Roizijus padėjo sušvelninti bausmes ir įvesti tam tikrą "žmogiskumą" į Lietuvos teismus, sunku būtų tiksliai nustatyti, bet, perskačius jo veikalą, netenka abejoti, kad humanizmas giliausia savo prasme pasiekė Lietuvą daug anksčiau, negu mūsų kaimynų rašytojai istorijose yra pripažinti. Kiek Roizijus SPRENDIMAI turėjo įtakos ir Lietuvos teismo eigai, šiandien nėra galimybių numatyti, neturint po ranka šaltinių ir neperžiūrėjus tūkstančių bylių, jeigu šiandien jis dar būtų galima rasti. Bet jau vien faktas, kad Roizijus SPRENDIMAI buvo vartojami iki pat XVIII amž. kaip juridinių klausimų šaltiniai, mus įgalina spėti, jog jo įtaka turėjo būti nemaža. Tai įtaka, aišku, ribojosi vien teismais, kaip tai pabaigoje bandysim išaiškinti.

Drevės

Nuotrauka Vitos Polikaitės

Iš devintosios nuotraukų parodos M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Viena iš didžiausių mūsų teisinių problemų XVI amž. (apie tai jau rašė prof. Janulaitis) buvo nepasirodymas teisme. DECISIO QUARTA bando sureguliuoti ir duoti gaires, kuriomis teismai galėtų čia remtis. Roizijus pradeda nuo Sachsenspiegelio pripažintų atvejų, kurie dažniausiai būdavo interpretuojami laisvai ir veik kiekvieno atveju galėdavai juos pritaikyti ir teisme nesirodyti. Minėtas Sachsenspiegelis prileidžia keturis atvejus: nelaisvė, liga, kėlonė ir vieša ekspedija. Prie to dar pridėdavo potvynį, kelių užgriuvimą, verslo kėlonę. Tokiu būdu jų priežasčių, tikrų ar išgalvotų, būdavo tikras perteklius. Roizijus jų neatmeta, bet bando jas patikslinti ir konkrečiai aptarti. Aptardamas ligos priežastį pvz. pastebi, kad ne kiekviena liga yra atlestinė, bet tik GRAVISSIMA, tačiau pridėda, kad šeimos liga yra lygiai taip pat rimta priežastis. Kelionių atveju daro taipgi skirtumą tarp būtinios ir vien tik dėl savo malonumo. Vėl čia daug sužinom apie žmonių ano meto gyvenimą, jų problemas, matome, kaip jie susitvarkydavo konkrečioje situacijoje ir t. t. Nežinau, kaip Roizijus būtinųjų romanų ar dienoraščių iš tų laikų neišliko, jeigu tokių ir buvo. Lietuviškos Metrika ir kitie dokumentai mažai tokius kasdieninius reikalus "beužsimdavo". Tad lieka šis dokumentas, kuris, jei jį ir neatsako į visus klausimus, priartina mus prie mūsų protėvių gyvenimo sąlygų, papročių ir rūpesčių. Iš kur šiandien galėtume be Roizijaus sužinoti, kaip mūsų protėviai galvojo apie socialinius sluoksnius, apie tėvų teisę bei jų atsakomybę savo vaikų atžilgiui; apie bepročio atsakomybę; skirtumą tarp bepročio (DEMENS) ir i-

siutėlio (FURIOSO), tarp vargšo ir elgetos ir ką visa tai reiškė XVI amžiuje.

Paskutinėje knygoje, DECISIO QUINTA, rašoma apie lupikavimą, šykštumą ir aplamai apie viską, kas liečia skolinimą pinigų už procentus. Klausimas išliko, kai globėjas buvo apskystas, jog nesirūpinęs savo globiojamų vaikų turto ir juos neinvestuoja į nekilnojamą turą ar neskolina jų už palūkanas. Globėjas grynėsi, jog norėjęs pirkti, bet neradęs ko, o skolindamas pinigų už procentus, eiti prieš Dievo įstatymą (QUOD AD FOENERANDUM PECUNIAM PUPILLAREM ATTINEBAT, NE ID FACERET, LEGIBUS SE NON HUMANIS MODO, SED DIVINIS ETIAM PROHIBITUM ALLEGAT (p. 496). Tribunolas pripažįsta globėjų teisę ir atmeta skundą: globėjas negali būti priverstas lupikuoti nei USURAS PENDERE... LEGE DIVINA... INTERDICTUM (p. 632). Roizijus paima šį pavyzdį ir daro išvadą, kad lupikavimas negali remtis žmogaus įstatymais, jeigu jis yra uždraustas Dievo įstatymu. Tad, ką Dievas uždraudė, joks žmogus negali pakeisti. Tuo atveju Roizijus pasmerkia Ispanijos karalių duotas privilegijas žydams, leidžiančias jiems užsiminti skolinimui už palūkanas. Duoda taipgi pavyzdžių iš Aragorio, Mantuos ir Venecijos respublikų, o paskui sustoja prie Lenkijos ir Lietuvos karalių duotų privilegijų (p. 354). Roizijus ypač smerkė Lenkijos skoliniojo papročį pasilaikyti užstatą ir juo naudotis, kol būdavo grąžinta visa skola su palūkanomis. Roizijus, kuris šiaip nepasitūžėjo antisemitizmui, pasmerkė šią žydų praktiką kaip didžiausią prasizengimą prieš Dievo įstatymą. Tačiau jis sutinka, kad skoliniojus turi teisę atgauti susidariusius nuostolius ryšium su paskolinimu (DAMNUM EMERGENTIS) ir prarastą pelną (LUCRO CESANS) tol, kol nėra sukurta skola. Roizijus nedaro skirtumo tarp USURA IR FOENUS, t. y. lupikavimo, kaip darė kiti teisininkai, ir juos pasmerkia kaip Dievo įstatymų laužymą.

Čia tik užsiminėm apie ką kurias svarbias temas, palieistas DECISIONES LITUANICAS, bet SPRENDIMUOSE medžiagos yra taip apšviesti, jog reikia vien stebėtis, kad ji nebuvo mūsų iki šiolėi paliesta ir išgydinta. Šiek tiek yra užsiminęs apie tai Lappo ("1588 metų Lietuvos Statutas", Kaunas, 1943, pp. 82-90), bet ne ką daugiau yra parašė ir lenkai, kaip Carlos Koranyi, kurio gan išsami studija buvo išspausdinta ispaniškai ("Jurisconsultos y jurisprudentes españoles en Polonia desde el siglo XV hasta el siglo XVIII", Anuario Historia del Derecho Español, 5, 1928, pp. 232-242).

Viena priežasčių, kodėl Roizijaus stambi ir išsami knyga nebuvo plačiau žinoma Lietuvos teritorijoje, o ilgai neišėjo iš užimtos, tai Lietuvos ponų atkaklus pasipriešinimas pripažinti romėnų teisę, kurios Roizijus kaip tik ir buvo didžiausias

Lietuvių fotografų metinė paroda

Jau apščiui metų kiekvieną rudenį Jaunimo centre (pastaraisiais metais ten pat M. K. Čiurlionio galerijoje) vyksta mūsų nuotraukos menininkų paroda. Joje dalyvauja ne vien tik čia-giečiai, bet ir kiti iš arčiau ir toliau. Ir dalyvių niekada netrūksta. Siemiet jų net 35. Ir kai dažniausia parodoje reprezentuojasi visų pluoštu spalvotų ir nespaltvotų nuotraukų, tai eksponatų susidaro jau gana gražus kiekis.

Paroda, galerijoje vykusi visą savaitę, uždaroma rytoj. Nepraleistina proga dar pamatyti.

Siemietinė jau devintoji šios apimties paroda surengta Lietuvos foto archyvo. Bet, kaip mūsų renginiuose jau įprasta didžiąją visokio darbo bei organizavimo našą turi užsikrauti ant savo pečių vienas kuris žmogus. Atrodo, kad šiuo atveju Chicagoje toks yra Stasys Žilėvičius. Jam ir jo talkininkams žiūrovai ir fotogra-
fai tikrai gali būti dėkingi.

Pati paroda gana, plačios skalės ir savo temų, ir naudojamų metodų bei technikų prasme. Prisiekęs realistas gali rasti buitinio gyvenimo akimirkas, peizažo mėgėjas gali bent akimis pakeliauti ne tik po Marquet Parką, bet ir po tolimus Amerikos kampų ir šiaip egzotiškiausios pasaulio šalis. Kompoziciniai jautrus žvilgsnis ne kartą stabtelės prie architektūrinių objektų detalių, o spalvų, bei šešėlių žaismas ne vieną vėjoj tikrovę pavers stebinančiu šurrealizmu. Žmogaus ir portreto mėgėjas šitai prakalbins širdiai artimi veido bruožai su liūdesio ir džiaugsmo virpulių.

Parodos dalyvių didelė dalis yra nuotraukos menu susidomėjęs ir gana kūrybingas jaunimas. Visa tai laiduoja tokių kasmetinių parodų gražią ir neblėstančią ateitį.

Edvardo Valaičio akvarelės

Akvarelės mūsų bendrinės dailininkų parodose yra gana retas paukštis. Dar retesnė vieno akvarelisto paroda. Išimtis gal tėra tik Br. Murinas. Ir sunku pasakyti kodėl? Negi tik aliejus, o šiuo laiku ir labai iškaltas akrilis užtikrina amžinumą? O gal gerą akvarelę sukurti yra net sunkiau negu aliejinį paveikslą? Kaip ten bebūtų, tačiau šiandien galima pasidžiaugti ne tik viena ar kita kokių nors bendrinės parodos akvarele, bet ir visa vien tik akvarelių paroda. Edvardo Valaičio akvarelinės tapybos paroda nuo lapkričio 2 d. iki lapkričio 16 d. vyksta Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje, 4012 Archer Ave., Chicagoje.

Edvardas Valaitis — šimtaprocentinis akvarelistas, liguos ir kūrybingas. Parodoje, kurioje išstatyta 27 darbai, nėra nė vieno, kur dažas ar potėpis būtų nepataikytas ar kaip nors užankintas. Paveikslas visur nutapytas vienu akvarelisto užsimuimu, žinant visas šiuo dažų paslaptis ir

jų galimybes. Tas galimybės Edvardas Valaitis čia meistriškai ir naudoja visuos savo užmoju. Paukštį jis nutapo tokiu lengvu mu ir grakštumu, kad jis ir atrodo lyg vėjo dvelkimo nesama plunksna. Tačiau netruksta ir svorio bei spalvų aštrumo ten, kur tapoma kalnų ir uolų geologija. Saulės šviesa nutvieskus vandenų pakrantės mirgulioja tekančių spalvų sruogomis ir erdvių platybėmis.

Parodoje pasigendame portreto. Juo labiau, kad vienoje spalvotoje reprodukcijoje matome meistriškus portretisto sugebėjimus. Tiesiog galia, kad tas portretinis sedėviukas čia rodomas ne originale, o tik spalvotėje nuotraukoje. Tokie neoriginalūs, o tik nuotraukos rodomos ir kitų dviejų tapybų. Vargu ar šitokia paroda reikėtų atimti iš (šalų puikių originalų) dar ir pavestų reprodukcijoms. Tai tik savo tiškias ir nereikalingas parodos nupigūnimas.

Filosofuojantis dailininkas

Dr. Audrius Plioplys — dvigubas talento žmogus: medicinos daktaras ir dailininkas, meno tyrininkas, ypač susidomėjęs M. K. Čiurlioniu ir apie jį jau nemažai rašęs. Juk ir Čiurlionis buvo dvigubas: dailininkas ir muzikas.

Audriaus Plioplio paroda nuo spalio 24 d. iki lapkričio 15 d. vyksta Chicagoje, "Galerijos" patalpose, 744 N. Wells St. Paroda pavadinta "Literary and Philosophic Renderings". Kai ryšium su Čiurlioniu jau ne kartą kilo klausimas: ar muziką galima paversti tapyba, lygiai ir Plioplio atveju galėtume klausiti: ar literatūrą ir filosofiją galima paversti dailė? Čia rašančio žiūrovo Audriaus Plioplio savotiškos šios rūšies pastangos neįtikino. Nuotraukų, akmenų, išrinktų pie-

šinių ir kt. prasme vis tiek lieka neaiški be parodos autoriaus komentarų. O jeigu komentarai ir būtų surašyti, tai jie būtų jau ne dailė, o filosofija, psichologija ar pan. Taipgi nelengva šiu dvigubas: dailininkas ir muzikas.

Bent čia rašančiam žiūrovui buvo naujiena tik tie tuscio balto popieriaus eksponatai su parašais, kad juose buvo nupieštos linijos ar du taškai ir paskui visai ištrinti. Jeigu skaitytojas čia paklaustų, tai kurgi parodos recenzija? — analogiškai prie parodos prisitaikant, galima atsakyti: yra, buvo parašyta, bet irgi visaiškai ištrinta...

šalininkas. Kai išėjo II LIETUVOS STATUTAS (1566), jame aiškiai matyti Roizijaus įtaka, nes čia Lietuvos įstatymai buvo suderinti su romėnų. Gal už tai tos įtakos poveikis buvo toks trumpas, ir ji turėjo būti peredaguota tuojuo po Liublino unijos (Liublino unija buvo pati svarbiausia priežastis III LIETUVOS STATUTO išleidimo, kurį redagavo Roizijaus draugas ir liaupsintojas Augustinas Rotundas).

Romėnų teisė buvo pagrindinis absolucijos — cezariškos monarchijos puoselėtoja, paremta neduktojamu valdovo autoritetu, kuris Lietuvoje žlugo dėka ponų ir bajorų vis didesnio įsigalėjimo. Lietuvos ponams romėnų teisė reikė ir tam tikrą pavojų jų privilegijoms ir jų autoritetui. Yra, be abejo, ir kitų priežasčių, kaip gana tobula ir nuo seno prigijusi sava teisė, savivaldos teisė milžiniškoj Lietuvos

teritorijoje, kur kiekviena kunigaikštija turėjo dar ir savo jau nuo amžių pripažintus papročius, virtusius teise. Nemažai lemė romėnų teisės pasipriešinimui slavuose ir lietuviuose tam tikras jos identifikavimas su Vokietijos, o tuo patu Romos imperatoriaus autoritetu. Vakarų Europoje, Nors Didysis Lietuvos Kunigaikštis ir gimėnavausi su Romos imperijos šeima (Zygmantas Augustas vedė net dvi Ferdinando dukteris, kuris po savo brolio Karolio V buvo išrinktas imperatorium), Vakarų Europos ir Lietuvos Lenkijos interesai labai skyrėsi. DECISIONES LITUANICAS paplito po visą Europą kaip tarptautinės teisės traktatas. Jis garbino atstovavo Lietuvos teisei svetur. Bet, pačioj Lietuvoj jo svarba buvo ant raelė, laikui bėgant, visai išliko, traktatas buvo užmirštas.

Apie Nele ir Salomėja

BIRUTĖ POKELEVICIOTĖ

Prieš kelias dienas man pasikambino Hermis, „Draugo“ korespondentas, su kuriuo kadaise buvome viena „interview“ su-
rašę. Ar norėčiau pakalbėti apie naują savo darbą?

— Rodos, jis vadinasi „Antroji Salomėja painiavose“.

— Teisybė, Hermi.

— Ar negalėjai išraišyti dar įmantresnio vardo?.. Bet tiek to — pasnekėkim ir vėl, Birute. Smagiai, kutulingai — pameni, kaip ankščiau!

— Ne, mielas Hermi. Ačiū, ne.

Kadaise buvo linksma erzintis, kinkantis, šokinėti išėjvijos pie-
voj: viena gnybtelei, kita žnyb-
telei, trečia patasyti už barzdos.
— Galim ir vėl patasyti!

— Neliko linksmybės, mielas drauge. Neliko nei priešu, ku-
riais kadaise taip didžiavausi.

— Vieni susirgo, kiti nuseno, treči-
jau gailiai prasydo. Kaip tokius žmū-
byti, tasyti už barzdos? Su-
prask: neliko linksmybės. Nejo-
mū susikauti.

Hermis suprato...

Nes juk ir aš nūnai — tapau tokia rimta ir taktiną, kad man ne-
būsyse spengia nuo to takto ir
rimtumo. Jau ne su baiboku
Hermiu man kalbėtis, bet su pa-
čiu „Kultūrinio priedo“ redakto-
riu. Oficialiai, kaip daro visi
kiti.

Pasikalbėjome, aišku, rimtai,
nes redaktorius dar taktinesnis ir
rimtesnis už mane. Viską ap-
tarsim, nusmaigstėm gaires ir nu-
tarsim.

Ši syki, vietoj įprastinių klau-
simų ir atsakymų — pasnekėsim
aš viena. Dviejų žmonių pasikal-
bėjimai dažnai užgriebia plataus
mošto, apibendrinimus, pavyz-
džiui: kaip žiūrėti į ateitį, ką ver-
tintume išskirtinai, kuo remiatės
apskritai ir t. t. I tokias gilybes
man platybės nesu linkusi pasiner-
ti, nes „Salomėja“ buvo parašy-
ta jau kaip debesių nuotakoj.
Ši mano darba stumtelėjo labai
asmeniškas paskatas, todėl tą pri-
vatumą norėčiau ir išlaikyti.

IZENGIA PAOLO

Kaunas. Vokietmetis. Žiema.
Jaunimo Teatras.

Antkūtinėje foje vyksta repeti-
cija, o radiatoriai beveik šalti.
Reikia pirštinių, kad neatgrubtu
rankos.

Mes repetuojam veikalą vardu
„Lully muzikantas“. Upokšnio
Vandenis atidainavo „Dzilindzi-
lia skamba banga“, sau pritar-
damas popierine lyra. Aš taipogi
atšnekečiau savo eilutes (pen-
kios fejos tik rądom plevėna,
bet man jau paskirta vaidinti fe-
ją „su žodžiais“). Mat, Lully bu-
vo užmiges miške, o fejos ir Van-
denis užbūrė berniuko sapną
nuostabiom melodijom. Vėliau
jis išskelbė Paryžių ir taps kom-
pozitorium Liudviko XIV dvare.

— Rakandų ir paaukštintimų
paskubom sustatoma Italijos gat-
vė, ir netrukus prasideda anti-
raus veiksmas. Staiga repetacija
nutrūksta — teatro direktorius
atveda naują artistę. Kažkas man
sustabdo, kad tai jauniausioji
Dauguvietytė. Štai kaip! Toji pa-
vande mums turi daug magikos;
juoba, kad iš jos tėvo vadovau-
tos studijos keli atplisnojom ir
į šį teatrą.

Prie didžiųjų laiptų balustrad-
os stovi šviesiaplaukė mergaitė,
apavikusi kukliu apsiausteliu.
Ašvoniolikos, gal devyniolikos
metų. Jai ant galvos pūpo į olandi-
šką kyką panaši kepurė su at-
ferktonu į šalis „ausim“. Ge-
rai! Bet tegu ji negalvoja, kad
pavardės gana; tegu toji „Dau-
guvietytė“ parodo, ką gali!

Jai duoda pabandyti berniuko

Taip mes atrodėm tais laikais, kai ant Aušros tako suoliuko skirstydavom vaidmenis...

vaidmenį: ji bus Paolo, gatvės
padauza. Ir visų akys susminga
į naująją artistę — na, žiūrėsim...

O Paolo — tiesiog šokė išoka
i repetaciją! Scena susisuka iš-
dykaujančių vaikų linksmybė,
jie siaučia, dainuoja, šoka Ta-
rantella. Staiga Paolo įsikūša
pirštą į burną, išpučia žandą ir
paukštelį, lyg atkėmamo bute-
lio kamštis — gatvės vaikų lygiu
papročiu.

Turiu net nusijuokti, prisimi-
nusi, koki didelį įspūdį man pa-
darė tas netikėtas paukštelėjim-
as. Ji gabi! Nėra abejonės —
kiek drąsos, kiek entuziazmo! Mes
dar neapsakomai drovūs ir
baugūs, o štai, įsisuko lyg vie-
sulas Dauguvietytė ir parodė,
kaip reikia scenoje žengti pirmuo-
sio žingsnio.

Talenta, kurį jaunatvišku at-
virumu jai tasyk savo širdy pri-
pažinau, toji šviesiaplaukė mer-
gaitė vėliau daugelį kartų įrodė.
Jau tada ėmė aiškėti, kad savo
aktoriško versatilumo vaivorykš-
tėj ji turi retą ir ypatingai bran-
gią spalvą — komedijų žavesį. A,
besišypsanti komedijos kaukė!
Tai labai akivaizdi duobytė: sun-
kiausiai apibūdinama, nepaaiški-
nama ir — neišmokstama sceni-
nė dovana.

Pralėkė trys metai. Padauza Pa-
olo sekė tiek spalvingų vaidme-
nų, kiek buvo įmanoma mažai
meatre per tokį trumpą laiką
sukurti. O pagaliau — sceną tie-
siog nusiaubė nepamirštamas
Žiogas, kuris šokinėjo lyg akro-
batas dekoracijų lapais ir gelėm,
šoko, verkė, juokėsi, smuikavo ir
dainavo, dainavo — nesgi „Žio-
gas ir skruzdės“ buvo... opera!

DEDIKACIJA

Mes grįždavom namo kartu.
Kopdavom Aušros taku į kalną
ir dažnai viršū susėdavom ant
suoliuko. Kartais ten suvalgyda-
vom papildomą (sunkiai dirban-
čiųjų) duoną ir kepeninę dešrą.
Ir tęsdavom nesibaigiantį savo
žaidimą — „skirstydavom“ vaid-
menis. O juos skirstydavom ne tik
scenos veikalsams, bet ir kiekvie-
nai perskaitytai knygai ar apys-
kai. Viskas mūsų vaizduotėj buvo
„paskirstyta“: kartais pasitenkin-
davom saviškiais aktoriais, o kar-
tais jų paieškodavom ir per visą
Lietuvą.

Sau, aišku, pasimdavom pir-
maeilūs vaidmenis. Kaipgi ki-
taip? Tik du sykūs susivaržėm
dėl tos pačios rolės, bet suradom
draugišką išeitį. Hedda Gabler“
sutarėm pakaitom dubleruoti, o

„Francescos di Rimini“ vaidme-
nų paskirstymą atidėjom vėles-
niam laikui, nes buvom pyktė-
lės ant D'Annunzio. Kaip jis, stor-
žievis, driso savo mylimajai, die-
viškai Eleonorai Duse, taip
bjauriai kerštaulį žėmė, žėmė...
Tegul todėl palaukia, kol mes jo
veikalų roles skirstysim!

Kai nerasdavom sau tinkamų
partnerių nei Vilniaus, nei Ka-
no, nei Šiaulių teatruose, lengva
ranka pasitelkdavom ir pasauli-
nį garsonybų: štai, šiai rolei
tikyt Charles Boyer, o anai Louis
Jouvet... Ir taip mes karaliavom
ir spinduliavom, apsvaigę nuo-
stabių partnerių būry — ant Auš-
ros tako suoliuko... Apačioj dū-
mavo miesto stogai — Kaunas
mūsų laukė, ištroškęs tų stebuk-
lingų vaidmenų, kuriuos mes jam
turejom padovanoti. Dar metai,
dar kiti — ir teatras bus mūsų!

Mirau laikai, palaimintos va-
landos.
Mūsų jaunystės svajonių atmi-
nimai „Salomėja“ ir parašiau.
Parašiau ją Nelei Dauguvietytei,
brangindama mudviejų teatrinę
ir žmogiską draugystę, kurios iki
šių dienų nesudrumstė joks šešėlis.
Per daugelį metų.

Su tokia dedikacija „Salomė-
ja“ atidaviau savo draugei ir ran-
kas, tikėdama, kad jos talentas
įveiks išėjvijos sąlygas. Juk para-
šytas scenos veiklas tėra pusiau
gyvas; jis smūduoja popieriaus
lakuose ir laukia režisieriaus,
kuris įkvepia jam tikrąją gyvybę.

Beje, jeigu kam neaišku: ma-
no draugė Nele yra Elena Dau-
guvietytė-Kudabienė, Hamiltono
vaidintojų sambūrio „Aukuro“
steigėja ir vadovė.

„SALOMEJA“

Dar keli žodžiai apie patį vei-
kalą. Kokiu būdu Salomėja atsi-
dūrė painiavose ir kodėl jina —
„antroji“?

Štai kaip istorija prasideda: i
dangaus registracijos skyrių ne-
tikėtai patenka jauna mokslininkė
Vida Masionytė, skridusi iš
Ottawos į Chicago. Nors prieš
ja jau veržėsi antronoji laimė
(jai tereikia išsirinkti angelo
sparnus ir garbanas „Debesų
Boutique“), Vida veržiasi atgal i
Žemę. Pagaliau ji perkalba regis-
tracijos sekretorę Ermengildą ir
padaro sandorį su dangum: jai
leidžiama sugrįžti antram gyven-
imui. Deja, dangaus kompiuteriai
rudo, kad „gyvenimų“ pasirinki-
mo du metu nedidelis. Yra trys
merdinčios senutės: viena Zambij-
joj, kita Tibete, trečia Kanadoj,

Danguolė Sadūnaite

KAI NESUSITINKAM

(iš gyvenimo vienuolyne)

BŪNA DIENŲ, kada ne viskas sklandžiai
einasi.

Pyragas pridega.

Puodas prisvyla.

Segimo mašina genda.

Lankstomoji ranką užgauna.

Žurnalo lankai ne taip sulankstyti.

Galva ir dantis nepasidalina skausmu —

Ir pati didžioji skalbimo mašina,
išlieja —

arba tiksliau pasakius,

piktai išspjaua visą vandenį ant grindų.

Visas tokios rūšies dienas,

arba net ir savaites praleidžiam —

atrodo, nesutikdami.

O jeigu JIS ir praeina,

tai visada kitoj pusėj koridoriaus,

kitoj pusėj kambario —

gatvės,

kelio.

Tada reikalai vyksta taip, lyg JIS būtų
pakabinęs ant savo namų durų užrašą:
„IŠEJAU ŽUVAUTI“.

Aišku, kada Jis sugrįš, priklausys nuo oro,
nuo vėjo.

Nuo to, kaip tą dieną, tą rytą žuvis kimba.

§

§

Tada, nors man gėda prisipažinti!

noris suardyti tą tylą:

saukti, sakyti Jam —

Daryk ką nors!

Bark, šauk!

Mesk telefono knygą per uždarytą langą.

Mesk dvi telefono knygas per du uždarytus langus, —

tik nenusigrežk taip nuo mūsų —

§

§

Tik nebūk kaip ta mano draugė, kuri

daugiau manęs nebepažįsta —

nuo tos dienos kai pas SEARS & ROEBUCK,

iš pat jos pamosės nupirkau

pačią paskutinę, ružavos spalvos mohair vilnos kepurę —

(Kepurę, kurią ji irgi labai norėjo nusipirkti.)

§

§

NORS DIENOS TADA SUNKIOS, nesibaigiančios ilgos —

bet vis tiek, nesinorėtų juk mirti prieš laiką.

Staigiai ir netikėtai.

Arba, kas galėtų būti dar blogiau;

mirti netinkamu laiku.

—

—

Tokią dieną, pavyzdžiui, kai lietingam orui esant,

Šventasis Petras tikrina sąskaitų knygas.

Ir randa vienoje iš jų, smulkiu raštu įrašyta —

kad mergaitė vardu Petra-Ernestina,

(prieš daug metų) —

elgėsi blogai su binokliais.

Dėdė Jonas jai tuos binoklius buvo padovanojęs,

idant turėtų su kuo stebėti — debesis,

paukščius, žuvis:

vabalus.

Bet ji, pasislėpusi kriaušių sode,

(kartu su broliukais),

žiūrėdavo per gerai apšviestą langą —

kaip dėdė Jonas daro mankštą apatiniuose baltiniuose.

§

§

Mirtis būtų nepageidaujama taipgi tą dieną —

kai, sakykim, dvidešimt penkerius metus vėliau,

viena įkyrų, lietingą popietį —

Nuotrauka Ritos Musonytės iš devintosios foto parodos M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicago.

ji turėjo nesupratimą su brolio mergytėmis.
Ir ypač su vyresniąja iš jų, jai pritrūko kantrybės.

Aušrelė, atsižvelgdama į tai —

nupiešė savo knygoje epizodą iš „Jonelio ir Girelės“
gyvenimo.

Tame piešiny jį pavaizdavo, kaip vaikai

stumia raganą į krosnį.

Piešinys buvo realistinio stiliaus,

ir galbūt per daug panašumo jame tarp raganos ir tėtis.

Vis dėlto, šitokius įvykius žmogus giliai išgyvena.

Ir jis nenorėtų pasirodyti, danguje —

lyg niekur nieko,

su savo bloguoju profilu.

§

§

Pasirodyti tenai prieš laiką!

tai būtų pakartojimas to gėda užliejančio epizodo,

kai mes su sesyte, dar mažos būdamos, —

buvom pakviestos į draugės vardynas.

—

—

Tik mudvi dienas šiek tiek sumaišėm.

ir vakare per anksti prisistatėm prie durų.

Duris atidarė pati mažoji Reda.

Permetus mus smailiu, niekinančiu žvilgsniu,

„Nebūkite kvailios“.

(DON'T BE SILLY!) — ji sakė.

„Eikite namo.“

Vardynos rytoj.

Mes dabar kepame tortą —

ištirpiname jello's

ir šaldome ledus.

§

§

TAIP, PASIRODYTI prie durų —

paspausti skambutį,

septintą valandą vakare,

šeštadienį.

Jeigu esi užkvietas tenai aštuntai valandai:

koks išlūmas!

Nors stalas jau padengtas, —

šviežios gėlės vazose.

Ir vynos atšaldytas —

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

Apie Nelę ir Salomėją

(Atkelta iš 3 psl.)

te, jo mergina Aukšė... Taipogi neatsilieka ir dangiškieji personažai, kurie smarkiai įsikiša į žemės painiavas. Todėl ir „Salomėjos“ veiksmas vyksta pakaitomis: dangaus registracijos ir Millertono mieste.

Pavadinau veikalą „išdaiga“, nes man atrodė, kad toks apibūdinimas bus artimas pokšto sąvokai, suteikdamas daugiau laisvės sceniniam žaidimui. Tiems žiūrovams, kurie panūs šioje istorijoje ieškoti gilesnių minčių, tikios, kelios taipogi pasisūlytys, nes net ir pokštininkas kartais susimąsto.

KUR BALTŪSIO PINIGAI?

Kaip minėjau, „Salomėja“ buvo rašyta draugo draugui. Tačiau, net ir geriausius norus turėdamas, nežinojau, ar veikalą tikrai parašysiu. Kovo mėnesį jau sumezgiau visas „pajūvų“ kilpas. Rodė, kad sumezgiau taip, jog niekas (mane pačią įskaitant) negalės įspėti, kur dingo Baltūsio pinigai. Atrodė, kad negalės nujauti nei žiūrovas, nes antrą — jam nebūtų įdomu sekti veikalo eigą. Dvieju veiksmaukopijais išsiunčiau į Hamiltoną. Liko trečiasis veiksmas. Ir sunkiausias uždavinys: atpaikinti tai, ką supainiojau...

Tada vieną vakarą tarp Hamiltono ir Chicago įvyko toks telefoninis pasikalbėjimas:

— Birute, mes jau turim skelbti, ką festivalyje vaidinsim. Ar galim?

— Tvarkoj. Skelbkite.

— A. L. Vadinas, tu jau žinai, kur Baltūsio pinigai?

— Maždaug žinau.

— Aš bandysiu įspėti, gerai? Salomėja juos atidavė Niuniui, mano berniukui.

— Ne Niuniui.

— Bet juk Salė jo krikšto motinai. Aš buvau tikra, kad Niuniui. Šitokia, reiškia, mano sesuo — ne jam.

— Ne jam.

— Tai kur dingo Baltūsio pinigai? Pasakyk man, nes aš numirsiu! Juk tu jau žinai. Pati saiki, kad žinai.

— Žinau tik maždaug, nes trečio veiksmo dar neparašiau. Bet gegužės mėnesį Hamiltono, tavo sostapių, padarysim veikalą skaitymą. Tada ir aš žinosiu, ir tu žinosi, ir visas „Aukuras“ žinos, kur atsiskleidė Baltūsio pinigai.

Sulapoj pavaras. Pasiėmiau savaitę atostogų ir išskridau į Kanadą.

Nutarėm, kad veikalą perskaityti tik „Aukurui“, nes norėjau asmeniškai ryšio su būsimais vaidintojais. Nežinau, ar „Salomėja“ kada nors (scenoj suvaizdinta ar knygoj atspausdinta) man galės suteikti daugiau malonumo, kaip suteikė tą pavasarį vakarą, skaitymo metu. Po bendrų pašnekesių pasilikau dar „Aukuro“ jaunuomenę, ir mes prakalbėjome iki penkių ryto: pradžioje apie veikalą, paskui apie jaunimo problemas lietuviškoj scenoj ir vėl — apie veikalą. Kai matydavau, kad mano draugės Nelės akys ima merktis, dvigubai įkarsčiau sugriebdavau diskusiją siūlą, nes buvau pasiryžusi ištvėrimingai atlaikyti naktį ir apginti mudviejų generacijos garbę prieš jaunimą — jokių būdu neužsūsti! Jau švito, kai išleidau svečios namo — buvo paliję, nuo žolės ir krūmų kilo lengvas rūkas.

Savaitę, kurią praleidau Hamiltono, buvo paskirta kietam darbui: per ją mudvi su Nele padarėm antrąjį veikalą redakciją ir, mano supratimu, „Salomėja“ tvirtiau suveržėm. Trečiojo redakcija (pritaikinta knygos formai) kiek skiriasi nuo hamiltoniškės — į ją sugrąžinau kai kurias kupiūras ir parašiau platesnes remarks, kurių daugumą

„Aukuro“ atveju palikau režisūros nuožiūrai.

LAIVELIS KANADOS VANDENYNE

Džiaugdamiesi kiekviena kūrybine prošaiste savuteje (kartais net plačiai aprašytu svirpilo cypelėjimu), visados paskardėdamas lietuvių menininkų pasiekimus svetimųjų tarpe. Ypač teatre, filme ar televizijoje, nes tai efektingai žiburiuojančios sritys. Didžiojoje net ir tais, kurių tik senelės svainio žentas buvo lietuvis; net ir tuos jautriai persodinam į lietuvišką daržą.

Nežinau, kodėl mano draugė Nelė mažai savo darbais garsinasi. Tiksliau: kodėl jos darbų niekas nepagarsina Amerikos lietuvių spaudoj. Gal reikėtų pasistūti į Hamiltoną „Draugo“ korespondentą Hermį?.. Neabejoju, jis parašytų gana įdomų reportažą. Aš tesu girdėjusi kelių maršų nuotykių nuobiras: skraidymai iš Vancouverio į Montrealį, filmavimai Toronto gatvėse, parkuose, užgoisė ir — televizijos serijų metu studijoj, dalyvaujant žiūrovams.

Per devynerius metus dalyvavusi Daugialkultūrinio teatro festivaliuose, Elena Dauguvietytė-Kudabienė susilaukė daugelio atžymėjimų — ir „Aukurui“, ir sau. Paskutinis buvo jai suteiktas šį pavasarį už pagrindinį Amalijos vaidmenį Eduardo Scarpetto veikale „Beprotnamiai“.

Bet man ypačiai norėtusi pabrėžti jos darbus grynai profesinėje srityje. Prieš mane Toronto teatro programa: šį rudenį „Theatre Plus“ pastatė Tennessee Williams veikalą „The Night of the Iguana“, kuriame Nelėi teko Frau Fahrenkopf vaidmuo. Šiuo metu labai gyvybingame Torontoe „Theatre Plus“ naudojasi aukštu prestižu, ir „Iguanos“ dalyvių tarpe aptinku tokius plačiai žinomus vardus, kaip Charmion King, Frances Hyland (viena žymiausių Kanados aktorių), Alan Scarfe, Erick House. Vartau „Iguanos“ programą, skaitau vaidintojų apybraižas — vienai Stratfordo festivalio aktoriai, kiti iš Tyrone Guthrie teatro Minneapolisje, treti CBC televizijos veteranai: režisierius Tom Kerr du sykus laimėjęs žymenį tarptautiniame Edinburgo festivalyje...

Vartau programą ir prisimenu tuos laikus, kai ant Aušros tako suoliuko mudvi ieškodavom sau partnerių ne tik po visą Lietuvą, bet ir „plačiame pasaulyje“, kur mums buvo tada toks tolimas ir nepažįstamas...

Štai! Randu programoj ir Nelės nuotrauką su jos aktoriška apybraiža, kurios pabaigoje rašoma: „Be to, jos vaidybiniams kreditams reikia priskirti National Film Board pastatytą „Back Alley Blues“, CBC televizijos programą „The Canadization of Tony Adams“ ir „The King of Kensington“, išskirtinai pažymint pastarojo sukurtą „Mrs. Dubrowsky“ vaidmenį“.

Kadaise, kai dirbom teatrinį darbą Montrealy, Nelės Daugu-

Koncertas
Iš devintosios nuotraukų parodos M. K. Ciurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Ar Čičinskas liko gyvas Chicago scenoje?

Čičinskas, Upytės dvaro ponas — Rimas Strimaitis; Kmita, jo draugas, dvaro užvaizda — Valentinas Liorentas; Teologas, reformatus dvasiškis — Vytautas Paulionis; Albina, Čičinsko meilužė — Margarita Momkienė; Vanda, Bagdono sužadėtinė — Roma Mastienė; Bagdono, bajoras, lenko karininko uniformoje — Julius Savrimas; Dubomskis, dvarininkas — Vytautas Radvys; Jadvyga, jo dukterė, kandidatė į viešuosius — Audronė Simonaitytė-Gaižiūnienė; Paula, Vandos palydovė — Nėla Paulauskaitė; Elena, Jadvygos auklė — Julita Sermukšnytė-Burgess; kompozitorius, dirigentas — Aloyzas Jurgutis; libretistas — Anatolius Kairys; režisierius — Petras Maželis; dailininkas — Jurgis Daugvila; drabužių projektuoja — Monika Kripkauskienė; choreografas — Jaunutis Puodžiūnas.

Vertinant „Dainavos“ ansamblio Čičinską, išvydus scenos ramų lapkričio 8, 9 d., reikia pažvelgti į du dalykus: pastatymą ir patį veikalą.

Jau kurį laiką neteko girdėti sukurto „Dainavos“ ansamblio, paskiri balsai puikiai suderinti ir išlyginti, buvo jaučiama ritinė drausmė ir ryškus bendravimas su dirigentu. Pažvelgus į trisdešimtpenkių metų skirtingą programą, paaiškėja, kad net 16 choristų yra pirmokai. Džiugu, kad choras yra pajaujęs ir nerodo silpnėjimo žymių. Anaiptol — jis stiprėja.

Neatsilikio ir solistai. Spektaklio žvaigždė Vytautas Paulionis atrodo daug laisviau jaučiasi dramatinėje situacijoje negu koncertinėje scenoje. Jo diapazonai ge-

vietytės visados pasigėdavo. Turėjom tvirtą, beveik rinktinį vyrų sąstatą, bet moterims storkojom įvairumo. Todėl dažnai tarpusavy pasikalbėdavom: kaip atsivilioti Nelę iš Hamiltono?

Jeigu mes tasyk būtumėm ja savo tarpe turėję!

O jeigu ir man, paikai moteriškai, būtų tasyk bent šmėkštelėjusi galvoj mintis, kad aš galėčiau rašyti — scenai... Lasiu davom puštūšėse lietuvių dramaturgijos lentynose, siūlydavom gražiausias mintis kitiems ir maldaudavom veikalų, tinkamų išveikti scenai.

A, jeigu tasyk Nelė... A, jeigu tasyk aš...

Juk būtumėm patys sau pasirašę tai, kas mums tinka bei patinka, ir vaidinę — iki apsvaigimo! Per visą plačią šalę, per visą margą išveiklę (galėčiau čia pavartoti žodį „egzilė“, jeigu pretenduotumėm į intelektualo vardą).

rai pritaikyta partija padėjo sukurti ryškų balsinį ir dramatinį vaidmenį. Laikina, tačiau, kad solistas stengtųsi pašalinti įkyrų anglų kalbos įtaką priebalsių aspiravimui.

Gerai pasirodė ir Audronė Simonaitytė-Gaižiūnienė savo intensyvia vaidyba ir lyrišku, nors kartais nepakankamai stipriu dainavimu. Solistės kruopštumas, kiekvienos detalės išbaigimas buvo pasigėdintinas.

Gaila, kad Valentina Liorentą dažniausiai užgožė nesuvaldytas orkestras ir nebuvo galima išgirsti daugiau jo malonaus tembro. Su orkestru turėjo kovoti ir Rimas Strimaitis, kuris, kaip ir Margarita Momkienė, turėjo nepavydėtiną užduotį susidoroti su neaiškios apimties ir krypties role. Tačiau abu solistai gerai atliko jiems duotus vaidmenis.

Roma Mastienė turbūt džiaugėsi, kad jai neteko mecosoprano įprastai raganos rolę, o jaunuos sužadėtinių vaidmuo. Iš kitos pusės, jos sodrus, skvarbus balsas gal mažiau tam tinka. Tuo tarpu triukšmingas Vyto Radvio bosas labai tikro veržlajam dvarininkui.

Reiktų kada nors išgirsti Julitą Sermukšnytę-Burgess didesnėje rolėje. Jos žemo tembro balsas gerai apvaldytas, nuosaikūs. Nelios Paulauskaitės balsas malonus, nors stigo drąsos ir interpretacijos. Julijai Savrimui geriau sekti su šnekamuoju negu dainuojamuo tekstu.

Su tokia gera ansamblio ir solistų medžiaga, kūrybingas režisierius būtų galėjęs nemažai padaryti. Uždangai atsivėrus, nykio prieblandoje pasirodė stungis bajorija, sergstima simpatišku demonų statulu, užvaizdos Kmito judinama iš šimtmėčio miego. Vaidmū šviesėjant, išryškėjo puošnūs dvarininkų apdarai. Žiūrovai laukė paslaptingos ir spalvingos Čičinsko legendos burtų. Deja, visi keral baigėsi su pirmąja scena. Tai vienas, tai kitas solistas įeina, padainuoja, išeina. „Ištvirkę nedorovingi, lėbaujantys“ bajorai kartais sėdi grupelėse, sriubėdodami vynelį, kartais atsistoja tvarkingomis eilėmis paška menuetišką šoki. Vargšas Čičinskas tiek nuvargsta, kad vis turi pamiegoti kresle, scenos priekyje. Išvis pradėti abejoti, ko tas Perkūnas taip užsirusino ant to vargšo Čičinsko. Išvaizda ir elgsena jis net gana simpatingas, kol tas niekadejas Kmita neitraukia jo į savo piklus kėslus arba įkyrus teologas nepriveda prie kantrybės galo. Ta bausmė iš dangaus tokia pat beprasmiška, kaip aktorių beikšlis klaidžiojimas po pilnai apsvies-

tai, visai nepaslaptingą sceną.

Tačiau kartais sunku pasakyti kiek kultas režisierius ir kiek pats minimalios literatūrinės bei muzikinės vertės veikalas. Jei kas tikėjosi donžuaniško, maironiško Čičinsko, turėjo labai nusivilti. Anei kvapo to išdaviko, kuris šaukė veto sumanymui „ginti žūstančią tėvynę nuo kazokų ir Maskvos“. Šis Čičinskas kremtasi dėl nepasisekusios meilės. Be to, jis visiškai baltys; už jį visas niekšybės atlieka Kmita! Sunku patikėti teologo žodžiais: „Tu palaidūnas ir gašlus!“

Tuo tarpu choras dainuoja tokius siaubą keliančius žodžius, kaip: „Praliet kraują iš tikrų yra nežmoniški baisai“.

Kita vertus, buvo elementų, kurie vis būtinai reikalingi, veikalą vadinant opera: Vandos išprotėjimo scena (žinoma, su naktiniais drabužiais ir padrikais plaukais; trūko tik kruvinų rankų); choras vis pakomentuoja kaip graikų dramose; kiekviename veiksmo po šoki (nors ir labai gerai atlikti, priminė prancūzus, kurie atsisakydavo statyti operas, kuriose nebuvo baletų); ir kaipgi apsieisi be fechtuotojų dvikovos...

Muzika taip pat nesugebėjo pakelti veikalo iš vidutiniškumo. Pasaulinės, gerai žinomos muzikos parodijos gal tinka kai kurioms komedijoms, bet ne tariamai operai. Taipgi neaišku, kodėl panaudota daugybė muzikinių stilių ir net žanrų tame pačiame veikalame — nuo klasiškinio arių iki Gilbert ir Sullivan operėčių stiliaus rečitatyvų (patter songs), suklijuotų be jokios muzikinės logikos. Net ir tai gal būtų pakenčiama, jei muzika būtų pritaikyta veiksmui. Antai Jadvygai gresia lietuviškos spaudos puslapiuose neminėti įvykiai, o ji su Čičinsku dainuoja valsiuką. Arba ir vėl: Bagdono ir Kmita karštai ginčijasi, o jų pokalbis nuolat pertraukiamas muzikiniai tarpais. Neturko ir muzikinių šablono, k. a. kiekvieną kartą scenoje pasirodžius Dubowskiui, jį lydojo komiškas leitmotyvas, primenantis krypuojantį antiną arba „Meškiuko Rudnosuko“ žliumpų-pumpų.

Nesinori tikėti, kad Čičinskas yra A. Jurgučio kūrybiškų gabumų viršūnė. Juk ankstesnėji veikalai buvo gerokai originalesni ir šviesesni.

Nors buvęs „Dainavos“ dirigentas Petras Armonas turėjo visai ką kitą omenį, šia proga jo linkėjimas, atspausdintas spektaklio programoje, labai tinka: „kad Čičinskas neužvetuotų „Dainavos“ ateities darbų ir kilnių sumanymų“. Emilija Sakadolskienė

Nuomonės ir pastabos

Jaustas Lietuvos himnas

Šių metų spalio 18 d. „Draugo“ kultūrinio priedo Kertinėje parašė „Nelabai šaunios pastraipos“, autorius Pr. Vsd. iškelia keletą kritiškų pastabų, su kuriomis galima sutikti, išskiriant ir rankšluostį jausto Lietuvos himno atveji.

Cituojau Pr. Vsd. žodžius:

„Kas pirmas sugalvojo jausti Lietuvos himną ir rankšluostį, nežinau. Bet man šis sumanymas nepatinka. Tai lyg nepagarba mūsų tautos giesmei. Linksmai kalbant — jeigu žmogus nusimadys ir savo visą nuoga kūną sluostys su tuo ypatingu rankšluostiu — reiškia, sluostys su Lietuvos himnu. Gal geriau tada tokį audinį su himnu vadinkim ne rankšluostiu, o kaip nors kitaip, kad nebūtų jokios sugestijos sluostytis“.

Pr. Vsd. stiliu atsakysiu ir aš: linksmai kalbant, visa bėda, kad ponai vyrai kartais nesugalvoja, kaip, kur, ką ir su kuo sluostytis.

Kaip žinome, mūsų kaimo moterys paveikslų nepiešė. Imant rasti rankšluostis, pakabintas dailiai išpjaustinėto rankšluostinėje (abrūšinėje), joms reikėję patį, ką mums paveikslas. Jų dailė — menas atspindėjo audinio. Kasdieniniame vartojime, net ir svečiui, jos paimdavo rankšluostius iš skrynios, gerai žinodamos, kad dažnai vartojant ir skalbiant, jų nebūtinai kūriny susidėvėtų. Tad rankšluostis su jaustu himnu nėra skirtas vartojimui. Pagal Pr. Vsd. samprotavimą, tokį audinį būtų galima pavadinti ir kitaip. Bet nebūtinai. Turim ir daugiau skirtingos prasmės tų pačių žodžių, pvz. kartis (pagalys). Kartis galima ir ant kėlo, net ir po medžiū pasikarti.

Ir aš nežinau, kas pirma ar pirmas sugalvojo himną įamžinti į li-
nų, bet šį išradimą labai branginu: man primena lyg ir pogrindžio Kroniką. Pavergtoji Lietuvisi viešai nekabo jausti himnai. Jie skaudžiai tūno motinų komdose ar skrynios se. Jose gal išsilaisvys dr. Vinco Kudirkos žodžiai vaikščiams ar provokacijoms. Linas patvarusis už pocių. Esu pati gavus tokį rankšluostį ir dabartinės Lietuvos labai rizikingu keliu, vos tik geležinė uždangai priskleis. Tad turu pagrindo manyti, kad himno atgimi-

mas audiny atėjo iš pavergtos Lietuvos.

Himnas išveivioj mūsų svetainėse atlieka taipgi tam tikrą misiją. Dažnas svetimtautis, pamatęs jaustą tekstą, juo susidomi. Tada jau patogu pradėti pokalbį apie okupuotą Lietuvą.

Jeigu jau užkliuvom už šių temų, norėčiau atkreipti dėmesį į labai nepageidautiną reiškinį, kuris plinta mūsų lietuviškose vestuvėse. Būtent: kojaraštis ant nuotakos kojos, kurį taip uoliai gauda vargšai pajuniai... Kas čia bendro yra su mūsų lietuviškais vestuvių papročiais? Čia ne tik svetimybė, bet net vulgari svetimybė. Ačiū Dievui, dar neteko matyti nuotakos, kuri, pakėlus savo tautinio drabužio sijoną, leistų numauti kojaraštį, styrintį aukščiau kelio. Jei laiku nesusigriešim, gali atsitikti ir taip.

Ar negeriau būtų, jei nuotaka — jaunamartė savo gėlių puokštę atiduotų pirmajai pamegė, taip kaip buvo daroma Lietuvoje? Tada nesvarbu, — ši pamegė ištekėjusi ar ne, — ji galėtų išdalinti iš savo puokštės po žiedelį kitoms pamegėms ir pajuniams, kaip simboli, visiems linkėdama laimingų vedybų. Gal šis aktas nebūtų taip jodrus, bet estetiškas ir prasmingesnis. Pasvarstykime apie tai.

K. Grigaitytė - Graudienė

Muzikinė pastaba

Nėra įprasta į kritiko vertinimus atsakinėti; susilaukičiau ir nuo šios pastabos, jei p. Mindaugo Bielskiaus rašiny, „Draugo“ kultūriniam priede š. m. lapkričio 1 d., nebūtų įsi-brovusi esminė klaida. Nei kvintete, nei keturiuose miniatiūrose ketvirtatonių nevertuoto: kūrinių parašyti konvencinio derinimo stiliuje.

Iš kitos pusės dekoju gerbiavam kritikai už skirtą man dėmesį ilgame koncerto apibūdinime.

Su pagarba,
Jeronimas Kačinskas
Boston, Mass.

Jolanta Malerytė Chicagoje

Jauna poetė Jolanta Malerytė lankėsi Chicagoje lapkričio 1 — 2 d. kaip viena Izraelio Anachnu šokių ir dainų ansamblio šokėjų. Jos poezija jau yra buvusi spausdinta „Draugo“ kultūriniam priede, „Aiduose“ ir „Ateities“.

„Ateities“ jaunimo konkursoje ji yra laimėjusi pirmąsias poezijos premijas 1976, 1977, 1978 ir 1979 metais. Susitikus su poetu Kaziu Bradūnu, vienu iš „Ateities“ knygų leidyklos redaktorius, buvo tartasi dėl jos eilėraščių rinkinio išleidimo.

Jolanta su tėvais (tėvas žydas, motina — lietuvė) iš okupuotos Lietuvos emigravo į Izraelį.

Jolanta Malerytė Jaunimo centre, Chicagoje.

elį 1974 m. Šių metų gale ji ruošiasi laikyti baigiamuosius klasiškinių kalbų egzaminus. Dėl ypatingo gabumų jai siūloma tų kalbų studijas tęsti doktorantūroje, t. y. tapti universiteto profesore Izraelyje. Tačiau ji yra pasiryžusi po egzaminų persikelti į Vancouverį, Kanadą, kur šiuo metu gyvena jos tėvai.

Anachnu ansamblis, kuriam Jolanta priklauso, buvo įsteigtas Vilniuje, vėliau atgaivintas Izraelyje. Jis yra gastroliavęs įvairiose kontinentuose. Šioje gastroliavėje jis lanko JAV, Kanadą ir Meksiką. Ansamblio sudėtyje — 12 muzikantų orkestras, 30 su viršum dainininkų choras ir 50 — 60 šokių grupė. Keliolika ansamblio dalyvių yra emigrantai iš okupuotos Lietuvos. Ansamblių lydyjusiųjų tarpe buvo ir Rėja Armonaitė, anksčiau buvusi to ansamblio dalyvė, dabar besireiškianti kaip solistė; ji lankė Vilniaus muzikos konservatoriją, kai ten mokė muziką Aloyzas Jurgutis.

Prieš keletą metų šiam ansambliui čia besilankanč Chicagoje, dalyviai iš Lietuvos buvo susitikę su vietiniais lietuviais. Šį kartą apie jų atvykimą buvo sužinota lapkričio 1 d. (dėl arabų nesėkmių pasikėsinių prieš žydus Paryžiuje ir kitur saugumo sumetimais viešai spaudoje apie tai neskelbta). Chicago Medinah Temple teatro salėj, turinčioj 4 tūkstančius vietų, ansamblio spektaklį lapkričio 2 d. vakare stebėjo gal tik vienas tūkstantis žiūrovų.